

DN DEBATT

DN Debatt. "Jämför korruptionen i Sverige med södra Italien"

UPPDATERAD 2021-12-28 PUBLICERAD 2021-12-20

Fallen av bedrägerier med offentliga medel som avgjorts av tingsrätten i Södertälje kan vara toppen på ett isberg, varnar artikelförfattarna. Foto: Fredrik Sandberg/TT

DN DEBATT 21/12.

Statsvetarna Peter Esaiasson, Carina Gunnarson och Bo Rothstein: Valfrihet och migration skapar marknad för kriminella.

Nu måste forskare granska om korruptionen i Sverige gått så långt att den går att jämföra med södra Italien.

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

Skaffa nyhetsbrev

De mest läsvärda artiklarna och reportagen från DN:s Göteborgsredaktion.

Sverige är känt som ett av de bäst fungerande och minst korrupta länderna i världen. Institutionerna är stabila och befolkningen har stor tillit till statsmakterna och till varandra. Med högt valdeltagande, aktivt föreningsliv, låg acceptans för korruption, världsunik offentlighetsprincip, lagfäst meddelandefrihet och

mönstergill folkbokföring har landet ansetts "vaccinerat" mot korruption.

Mot denna bakgrund är det anmärkningsvärt att det kommer rapporter från myndigheter, fackföreningar och grävande journalister om missförhållanden inom den offentliga förvaltningen.

Enligt rapporterna utmanas den svenska förvaltningsmodellen av kriminella aktörer, såväl individer som grupper. En [rapport](#) beskriver välfärdssystemen som en "bankomat" för organiserad brottslighet. Institutionerna tycks sårbara för infiltration, korruption och bedrägerier.

Här ett axplock av larmrapporter:

- ["Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2021"](#) (Polismyndigheten).
- ["Välfärdsbrott och otillåten påverkan – från bidragsfusk till systemhotande brottslighet"](#) (Sveriges kommuner och regioner).
- ["Intyget som dörröppnare till välfärdssystemet"](#) (Brottsförebyggande rådet, Brå).
- ["Nationell hotbild. Den grova organiserade brottslighetens otillåtna påverkan på viktiga samhällsfunktioner"](#) (Säpo).
- ["Otillåten påverkan mot myndighetspersoner"](#) (Brå).
- ["Bidragsbrott och skattebrott – välfärdens dubbla kriminalitet"](#) (Inspektionen för socialförsäkringen).
- ["Felaktiga utbetalningar till barnfamiljer som inte bor i Sverige"](#) (Försäkringskassan).
- ["Finns det en tystnadskultur i Göteborgs stad?"](#) (Göteborgs kommunstyrelse).
- ["Har du familj ..? En rapport om utsatthet för hot, personangrepp och våld i socialt arbete"](#) (fackförbundet Vision).
- Reportageboken ["Hemtjänstmaffian"](#) av Mira Klingberg Hjort och Karl Martinsson.

Lästa för sig handlar rapporterna om enskildheter. Men när de läggs bredvid varandra formas ett oroande helhetsmönster. Är det så att faktorer som tidigare skyddat mot korruption och felgrepp har blivit en sårbarhet; att det som gjorde den svenska staten stark numera gör den svag?

Vi syftar på öppenhet, tillgänglighet, transparens, tilltron till medborgarna och prioriteringen av service och effektivitet framför kontroll. Vi tänker också på kvaliteten på folkbokföringen som tjänat statsmakterna sedan århundraden, men som med den omfattande migrationen blivit mindre träffsäker.

Infiltration av organiserad brottslighet i staten brukar analyseras i en helt annan kontext än den svenska. I stater med svaga institutioner, till exempel i södra Italien, har organiserad brottslighet kunnat erbjuda säkerhet och service åt medborgarna.

I det svenska fallet ser vi hur organiserad brottslighet tagit plats, trots att statens funktioner är närvarande i form av skola, kommunikationer, välfärdssystem och annan samhällsservice.

Valfrihetsreformerna från 1990-talet har skapat en marknad för kriminella aktörer. Genom privatiseringar av offentlig verksamhet har myndigheternas kontroll över välfärdstjänsterna minskat.

I den ovan nämnda gemensamma myndighetsrapporten beskrivs problemen med tillitsbaserade system och bristande kontrollverktyg. Utbetalningar utgår från den sökandes egna uppgifter, uppgifterna lämnas digitalt och kontroller genomförs sparsamt och enbart i efterhand.

Angreppen mot välfärdssystemen riktas mot ersättningar till både enskilda och företag. Omfattande fusk har avslöjats med assistentersättning, hemtjänsten, det statliga tandvårdsstödet och olika former av anställningsstöd.

Kommunerna är särskilt sårbara eftersom stora välfärdsresurser fördelas. Kontrollmekanismerna är svagare än hos de nationella myndigheterna och mediebevakningen ofta mindre omfattande.

Erfarenheter från Södertälje visar att den organiserade brottsligheten påverkar brett. Välfärdsbedrägerier, byggbransch, markanvisningar och sophantering är exempel på kritiska områden. Visst kan den organiserade brottsligheten vara särskilt stark i Södertälje, men givet vad som framkommer i rapporterna är det fullt möjligt att Södertälje bara varit mer öppna med problemen än andra kommuner.

I exempelvis Göteborg finns uppgifter om tystnadskulturer inom förvaltningen där tjänstemän inte kan eller vill rapportera om hot från kriminella till sina chefer. Tystnadskulturen kan även finnas på politisk nivå eftersom det skadar kommunens anseende att erkänna problemen.

Vid sidan om valfrihetsreformerna är den omfattande migrationen en bakomliggande orsak till förvaltningsmodellens problem. Exempel från Södertälje visar hur migrationen utnyttjas av kriminella för illegal uthyrning av bostäder, falska jobbkontrakt och intyg som ger access till välfärdssystemen.

Ett än mer grundläggande problem gäller folkbokföringen. Myndigheternas information om identitet, boendeförhållanden och familjeförhållanden är betydligt osäkrare för individer med migrantbakgrund än för individer med inhemsk bakgrund.

Exempelvis kopplas i rapporter från Försäkringskassan oriktiga utbetalningar till personer med multipla identiteter, felaktiga bosättningsadresser, felaktiga intyg om inkomst från anställning och falska läkarintyg. Möjligen ska till listan över migrationsrelaterade problem också fogas en försämrad matchning mellan förvaltningens antaganden om befolkningens lojalitet med statsmakterna (tillit ovanifrån) och befolkningens ambition att agera som förväntat.

Ett ytterligare problemområde gäller kontrollen över territoriet. Frågan är uppmärksam i diskussionen om utsatta områden och gängkriminalitet. Men det finns också en direkt koppling till statsmakternas funktion.

Förekomsten av parallella system för rättsskipning och för skydd för person och egendom kan vara tecken på bristande statskapacitet; det är helt enkelt kriminella aktörer som motar bort staten ur dessa områden. Förändringen kan ske snabbt.

Med de många rapporterna har myndigheter, grävande journalister och fackföreningar tryckt på larmknappen. Det pågår också en utredning om bidragsbrott och felaktiga utbetalningar från statliga välfärdssystem. Nu behöver även andra grupper ta ansvar.

I synnerhet har forskare med kunskap om korruption, statskapacitet och förvaltningars organisation ett jobb att göra. Med några undantag har forskare med dessa kompetenser hittills ägnat bara lite uppmärksamhet åt fenomenen som beskrivs i larmrapporterna.

En uppgift där forskare är bättre lämpade än andra är att ta ett samlat grepp på den svenska statsförvaltningens kvalitet och att sätta in förändringarna i ett teoretiskt och jämförande sammanhang. Vi har själva pekat på södra Italien som en möjlig jämförelsepunkt. Givetvis finns andra jämförelser att göra.

En annan forskningsuppgift är att kartlägga omfattningen av problemen som tas upp i rapporterna. Hur sårbar är egentligen dagens statsmakt brett definierad? Finns det anledning korrigera bilden av Sverige som landet med ovanligt välfungerande institutioner eller är det trots allt bara en serie undantag som lyfts fram? Kanske är det bara toleransen som minskat så att liknande avvikelser har funnits tidigare i historien?

Givetvis är det svårt att som forskare undersöka brottsliga aktiviteter. Men med kreativt tänkande går det att skapa en mer samlad bild av läget än vad som finns i dag.

Statsmakternas kapacitet och oväld är en del av den svenska självbilden. Det är smärtsamt att ens fundera på att ifrågasätta denna hörnsten i tillvaron. Men nu är vi där.

DN Debatt. 21 december 2021

Debattartikel

Statsvetarna Peter Esaiasson, Carina Gunnarson och Bo Rothstein:

["Jämför korruptionen i Sverige med södra Italien"](#)

Repliker

Daniel Carelli, doktorand i statsvetenskap:

["Bättre att jämföra svensk korruption med norra Italien"](#)

Gunnar Hökmark, ordförande för Valfrihetskommisionen:

["Kriminalitet är inte en konsekvens av friheten att välja"](#)

Caspian Rehbinder och Adam Danieli, tankesmedjan Timbro:

["Korruptionen har inte börjat med valfrihetsreformer"](#)

Slutreplik

Statsvetarna Peter Esaiasson, Carina Gunnarson och Bo Rothstein:

["Vinster i skattefinansierad välfärd göder brottslighet"](#)

TEXT

Peter Esaiasson, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet

Carina Gunnarson, docent i statsvetenskap, forskare vid Institutet för framtidsstudier

Bo Rothstein, professor emeritus i statsvetenskap vid Göteborgs universitet

---

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt